

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ
INTERNET:

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
<http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/57/99

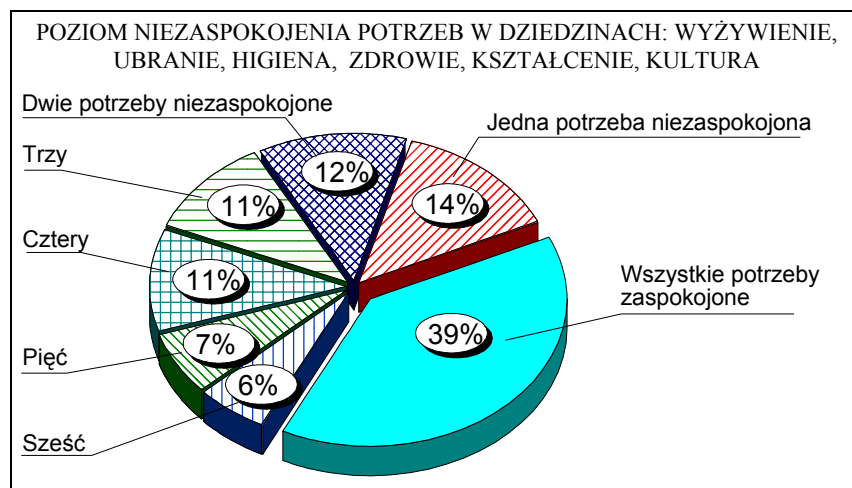
TRUDNOŚCI FINANSOWE GOSPODARSTW DOMOWYCH

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, KWIECIEŃ '99

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- W ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzało się, że w większości gospodarstw domowych (61%) nie starczało pieniędzy na zaspokojenie podstawowych potrzeb. Blisko dwie piąte gospodarstw (39%) nie miało takich problemów.
- W porównaniu z październikiem '97 odsetek gospodarstw domowych, którym w ciągu roku brakowało pieniędzy na zaspokojenie potrzeb w zakresie żywności, ubrania, czystości i higieny osobistej, a także na wydatki związane z leczeniem, kształceniem i życiem kulturalnym, zmienił się niewiele, choć z dłuższej perspektywy czasowej widoczna jest poprawa sytuacji. Nadal prawie jedna czwarta ankietowanych (24%) doświadczyła deprivacji potrzeb w większości (czterech lub więcej) wymienionych dziedzin.

- Brak funduszy w budżecie domowym w miesiącu poprzedzającym sondaż był prawie powszechnie odczuwany. Tylko co ósme gospodarstwo (12%) nie musiało uciekać się do różnych sposobów radzenia sobie z trudnościami finansowymi.
- Najczęstszymi reakcjami na niedostatek pieniędzy są ograniczenia niektórych wydatków lub rezygnacja z nich - postępuje tak ponad trzy czwarte ankietowanych. Mniej więcej co czwarty respondent radzi sobie w takiej sytuacji w inny sposób: sięga do oszczędności (23%), prosi o pomoc rodzinę, krewnych (26%), zaciąga pożyczkę czy podejmuje dodatkowe prace zarobkowe (po 24%), a co dziesiąty korzysta z pomocy różnych instytucji.

W wielu polskich gospodarstwach domowych żyje się skromnie, ich członkowie doświadczają różnych trudności finansowych lub w ogóle nie mogą zaspokoić swoich podstawowych potrzeb¹. Wprawdzie pierwsze lata drugiej połowy obecnej dekady przyniosły poprawę materialnych warunków życia wielu rodzin, jednak w ostatnim okresie - jak wynika z sondażu CBOS² poświęconego m.in. deprivacji potrzeb w kilku wybranych dziedzinach związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego - zmiany na lepsze są niewielkie, a w niektórych sferach życia nastąpiło zahamowanie procesu poprawy.

NIEZASPOKOJENIE POTRZEB

Ankietowanych pytaliśmy, czy w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy brakowało im pieniędzy i na jakiego rodzaju wydatki - spośród sześciu wymienionych w kwestionariuszu.

Prawie dwie piąte badanych (39%) deklaruje, że nie odczuło braku pieniędzy na żywność, ubranie, środki czystości oraz na leczenie, kształcenie się i potrzeby kulturalne. W stosunku do października '97 widoczna jest więc pewna poprawa - nieco wzrósł odsetek rodzin nie doświadczających deprivacji swych potrzeb w wymienionych dziedzinach.

¹ Por. komunikat CBOS „Ludzie biedni w Polsce”, luty '99.

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (106) zrealizowano w dniach 4-9 marca '99 na liczącej 1065 osób reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski.

Mimo że różnica ta mieści się w granicach błędu statystycznego, porównanie z danymi z roku '96 (29% w kwietniu '96 i 34% w październiku '96) pozwala przypuszczać, że stopniowo powiększa się krąg rodzin nie odczuwających poważniejszych trudności w zaspokojeniu potrzeb.

Zarazem należy podkreślić, że nie zmienił się w istotny sposób odsetek respondentów deklarujących niemożność zaspokojenia potrzeb we wszystkich wymienionych dziedzinach (6% także w październiku '96) lub w większości z nich.

Tabela 1

Poziom niezaspokojenia potrzeb w dziedzinach: wyżywienie, ubranie, higiena, zdrowie, kształcenie, kultura	Wskazania respondentów według terminów badań	
	X '97	III '99
	w procentach	
Wszystkie potrzeby zaspokojone	36	39
Jedna potrzeba niezaspokojona	15	14
Dwie potrzeby niezaspokojone	13	12
Trzy potrzeby niezaspokojone	13	11
Cztery potrzeby niezaspokojone	11	11
Pięć potrzeb niezaspokojonych	6	7
Wszystkie potrzeby niezaspokojone	5	6

Do osób, które nie odczuwały braku środków na zaspokojenie wymienionych potrzeb, należą przede wszystkim badani o wysokich dochodach, żyjący w dobrych warunkach materialnych, zwłaszcza pracujący na własny rachunek poza rolnictwem (75%) oraz przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (70%). Im wyższy jest poziom wykształcenia ankietowanych, tym więcej osób deklaruje, że mogło zaspokoić wszystkie swoje potrzeby. Ich odsetek jest większy w miastach, zwłaszcza największych, niż na wsi. Warto też zauważyć, że jest ich znacznie więcej wśród badanych o poglądach prawicowych niż lewicowych (zob. tabele aneksowe).

Deprywacja potrzeb w pięciu lub we wszystkich sześciu dziedzinach występuje najczęściej wśród respondentów o najniższych dochodach, żyjących w złych warunkach materialnych, zwłaszcza wśród bezrobotnych (30%), rencistów (24%), gospodyń domowych

i innych nie pracujących zawodowo (21%), robotników niewykwalifikowanych (19%) i rolników (16%), respondentów z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym, mieszkańców wsi i małych miast (zob. tabele aneksowe).

Podobnie jak w październiku '97, najwięcej ankietowanych nie mogło zaspokoić potrzeb w zakresie ubrania i obuwia oraz związanych z życiem kulturalnym, przy czym odsetki deklarujących deprawację są nieco niższe, choć różnice mieszczą się w granicach błędu statystycznego. Ponad jedna trzecia respondentów odczuwała brak funduszy na leczenie. Natomiast liczba badanych, którym w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy nie starczało pieniędzy na żywność - od roku '95 stopniowo coraz mniejsza, w ostatnim okresie wzrosła z 28% do 32%.

Najrzadziej wskazywano na trudności finansowe związane z kosztami kształcenia oraz zakupem środków czystości i wydatkami na higienę osobistą, przy tym mniej osób niż półtora roku temu nie miało pieniędzy na zaspokojenie potrzeb edukacyjnych. Trzeba jednak pamiętać, że potrzeby takie występują tylko w części gospodarstw domowych, zwłaszcza tych, w których są uczące się dzieci i młodzież. Z analiz wynika, że jednej czwartej spośród nich (25%) nie starczało pieniędzy na potrzeby edukacyjne.

Ogólnie rzecz biorąc, we wszystkich wymienionych dziedzinach deprawacja potrzeb z powodu braku pieniędzy występuje tym częściej, im niższe jest wykształcenie ankietowanych oraz gorsza ich sytuacja materialna, mierzona wysokością dochodów na osobę i oceną własnych warunków materialnych.

Tabela 2

Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzało się Panu(i) lub w Pana(i) gospodarstwie domowym, że nie starczyło pieniędzy na:	Terminy badań				
	XI '95	IV '96	X '96	X '97	III '99
	Odsetki odpowiedzi twierdzących				
- zakup ubrania, butów	57	56	47	46	43
- wydatki związane z życiem kulturalnym (zakup książek, czasopism, biletów do teatru, na koncert)	47	48	43	42	39
- wydatki związane z leczeniem	37	39	39	35	36
- zakup żywności	37	35	32	28	32
- wydatki związane z nauką, kształceniem	22	20	21	22	18
- zakup środków czystości, wydatki na higienę osobistą	22	20	20	15	17

Do grup najbardziej dotkniętych deprawacją należą przede wszystkim bezrobotni (nie dotyczy ona jednak ich potrzeb edukacyjnych oraz związanych z czystością i higieną osobistą), a także robotnicy niewykwalifikowani i rolnicy. Natomiast kłopoty finansowe uniemożliwiające zaspokojenie którejkolwiek z wymienionych potrzeb najrzadziej deklarowali przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji oraz pracujący na własny rachunek poza rolnictwem.

SPOSOBY RADZENIA SOBIE Z TRUDNOŚCIAMI FINANSOWYMI

Brak pieniędzy w budżecie domowym najczęściej zmusza do ograniczenia wydatków lub rezygnacji z zaspokojenia niektórych potrzeb - w ten sposób radzi sobie z kłopotami finansowymi ponad trzy czwarte gospodarstw domowych. W porównaniu z poprzednim pomiarem sytuacja pod tym względem pogorszyła się - odsetki gospodarstw ograniczających wydatki i rezygnujących z nich powróciły do poziomu z lat '95-'96. Trzeba jednak podkreślić, że ograniczanie wydatków zależy zarówno od obiektywnej sytuacji materialnej, jak i od zmieniających się potrzeb. Jeśli potrzeby rosną szybciej od dochodów, konieczność ograniczania wydatków może być odczuwana jako bardziej dotkliwa, nawet mimo zwiększonej konsumpcji.

W stosunku do października '97 zmalała (o 4 punkty procentowe) liczba rodzin, które w przypadku trudności finansowych zmuszone były sięgać do oszczędności. Wzrosła natomiast liczba zwracających się o pomoc finansową do rodziny. Niepokojący jest również spadek odsetka respondentów przyjmujących aktywną postawę wobec trudności finansowych, wyrażającą się w podejmowaniu dodatkowych prac zarobkowych.

Tabela 3

Czy w poprzednim miesiącu, tzn. w lutym, Pan(i) i Pana(i) gospodarstwo domowe było zmuszone, czy też nie, ze względu na sytuację finansową:	Terminy badań						
	V '93	IV '94	IV '95	IV '96	X '96	X '97	III '99
	Odsetki odpowiedzi twierdzących						
- starać się jak najmniej wydawać, ograniczać wydatki	74	85	78	79	77	72	78
- rezygnować z wydatków na niektóre cele	59	82	77	81	79	73	77
- prosić o pomoc rodzinę, krewnych	24	22	23	24	26	22	26
- zaciągać pożyczkę	21	20	24	26	21	25	24
- podejmować dodatkowe prace zarobkowe	12	19	23	29	25	30	24
- sięgać do oszczędności gotówkowych	17	17	16	28	22	27	23
- zwracać się o pomoc do różnych instytucji	9	9	9	11	7	8	10

Należy jednak pamiętać, że dane te dotyczą tylko miesiąca poprzedzającego sondaż. Sposoby radzenia sobie z trudnościami finansowymi mogą się okresowo zmieniać, zależnie od potrzeb i aktualnych możliwości ich zaspokojenia.

Podobnie jak półtora roku temu, jedna czwarta ankietowanych deklaruje, że zmuszona była zaciągnąć pożyczkę. Najmniej osób (10%) zwraca się do instytucji niosących pomoc w trudnych sytuacjach. Warto zauważyć, że w ostatnich sześciu latach odsetek korzystających z tego typu pomocy zmieniał się jedynie nieznacznie.

Im wyższe wykształcenie, dochody i lepsze warunki materialne ankietowanych, tym częściej, oczywiście, deklarują oni, że nie odczuwają trudności finansowych, które zmuszałyby do różnego rodzaju ograniczeń, szukania pomocy lub radzenia sobie w inny sposób. Problemów finansowych nie mają przede wszystkim przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, pracownicy umysłowi niższego szczebla, pracujący na własny rachunek poza rolnictwem oraz mieszkańcy wielkich miast. Warto również odnotować, że brak kłopotów finansowych niemal dwukrotnie częściej deklarują osoby o orientacji prawicowej niż lewicowej.

Z ograniczaniem i rezygnacją z wydatków na niektóre cele mamy do czynienia tym częściej, im niższe jest wykształcenie ankietowanych i gorsza ich sytuacja materialna - szczególnie często wśród bezrobotnych, niepracujących gospodyń domowych, rencistów,

robotników wykwalifikowanych oraz rolników i mieszkańców wsi w ogóle, ale także - wśród uczniów i studentów; częściej również wśród osób o poglądach lewicowych niż centrowych czy prawicowych.

Zwracanie się o pomoc do rodziny zależy także od wykształcenia i sytuacji materialnej respondentów. Wielokrotnie częściej niż inni czynili to bezrobotni (58%). Ponadto z pomocy rodziny częściej niż inni korzystali rolnicy, robotnicy niewykwalifikowani i wykwalifikowani, renciści oraz uczniowie i studenci, częściej kobiety niż mężczyźni. Warto zauważyć, że mieszkańcy największych miast korzystają z pomocy rodziny wyraźnie rzadziej niż osoby mieszkające w mniejszych ośrodkach miejskich i na wsi.

Zaciąganie pożyczek także wiąże się z poziomem wykształcenia, zamożnością i miejscem zamieszkania. Pod tym względem szczególnie wyróżniają się robotnicy niewykwalifikowani, a ponadto bezrobotni i rolnicy.

Dodatkowe prace zarobkowe, mające wspomóc budżet domowy, częściej niż inni podejmowali mężczyźni, osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, przede wszystkim bezrobotni, robotnicy niewykwalifikowani, rolnicy oraz uczniowie i studenci. W tym przypadku wyraźny związek ze statusem społecznym respondentów występuje głównie w odniesieniu do warunków materialnych gospodarstwa domowego, w znacznie mniejszym stopniu dotyczy deklarowanej wysokości dochodów, a prawie wcale - poziomu wykształcenia.

Sięganie do oszczędności jest względnie słabo zróżnicowane społecznie. Wyróżniają się pod tym względem uczniowie i studenci, a najrzadziej korzystają z tej możliwości pracujący na własny rachunek poza rolnictwem oraz najstarsi respondenci i osoby żyjące w złych warunkach materialnych.

O pomoc do różnych instytucji zwracają się przede wszystkim najbiedniejsi respondenci, o niskim poziomie wykształcenia, niskich dochodach, źle oceniający własne warunki materialne.

Większość badanych radzi sobie z trudnościami finansowymi na kilka różnych sposobów. Połowa (50%) stosowała dwa lub trzy, a ponad jedna czwarta (29%) - cztery i więcej. Tylko co ósmy ankietowany (12%) nie musiał stosować żadnego sposobu, a co jedenasty (9%) zaledwie jeden.

Uciekanie się do czterech i więcej sposobów podreperowania miesięcznego budżetu jest tym częstsze, im niższe dochody i gorsze warunki materialne, w jakich żyją badani. Znacznie częściej niż inni postępują tak bezrobotni, a spośród pozostałych grup - robotnicy niewykwalifikowani i rolnicy, częściej też respondenci z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym.

		CBOS
Liczba stosowanych sposobów radzenia sobie z trudnościami finansowymi spośród 7 wymienionych w kwestionariuszu		
Nie musiano stosować żadnych sposobów		12%
Jeden		9%
Dwa		27%
Trzy		23%
Cztery		16%
Pięć		9%
Sześć		3%
Stosowano wszystkie siedem		1%

Korzystanie z dwóch lub trzech sposobów również zależy od sytuacji materialnej badanych, w mniejszym stopniu od wykształcenia - tylko osoby z wyższym wykształceniem czynią to rzadziej niż pozostałe. Najwyższe odsetki korzystających z dwóch-trzech sposobów są wśród niepracujących zawodowo gospodyń domowych oraz emerytów, a także robotników wykwalifikowanych i pracowników fizyczno-umysłowych.

Zazwyczaj dobre lub średnie warunki materialne gospodarstw domowych oraz dochody na osobę w rodzinie sprzyjają radzeniu sobie z kłopotami finansowymi za pomocą tylko jednego sposobu. Jest to najczęstsze wśród pracujących na własny rachunek poza

rolnictwem, nieco częściej niż przeciętnie występuje też w innych grupach społeczno-zawodowych, niekoniecznie najlepiej sytuowanych - obok kadry kierowniczej i inteligencji także wśród rolników, rencistów i emerytów. Przymuszcza się, że wynika to w jakimś stopniu z ograniczonych możliwości korzystania z różnych sposobów rozwiązywania problemów materialnych gospodarstwa domowego.

Ogólnie rzecz biorąc, osoby znajdujące się w gorszej sytuacji materialnej - te, którym w ciągu dwunastu miesięcy poprzedzających sondaż nie starczało pieniędzy na zaspokojenie potrzeb - częściej zmuszone są uciekać się do wielu różnych sposobów radzenia sobie z trudnościami finansowymi, co widoczne jest także w krótkim okresie - jednego miesiąca poprzedzającego badanie. Można powiedzieć, że im szerszy zakres deprivacji potrzeb (więcej potrzeb, na które nie starczało pieniędzy), tym więcej różnych sposobów radzenia sobie z kłopotami finansowymi musieli stosować ankietowani. Związek ten jest wyraźny³, silniejszy w przypadku doświadczania deprivacji niektórych potrzeb, np. ubraniowych⁴, żywnościowych, a także kulturalnych⁵, najsłabszy zaś w przypadku, gdy nie starcza pieniędzy na środki czystości i higienę osobistą⁶.

Większość gospodarstw domowych w naszym kraju doświadcza braku pieniędzy na zaspokojenie podstawowych potrzeb. Jedynie dwie piąte (39%) deklaruje, że w ciągu roku nie miało tego rodzaju problemów. Najczęściej wskazywano na niezaspokojenie potrzeb w zakresie ubrania i obuwia, a także związanych z życiem kulturalnym oraz leczeniem. Blisko

³ r Pearsona = 0,492.

⁴ V Cramera = 0,34.

⁵ V Cramera równe odpowiednio: 0,28 i 0,29.

⁶ V Cramera = 0,19.

jednej trzeciej badanych brakowało pieniędzy na żywność. Potrzeb edukacyjnych nie mogła zaspokoić prawie co piąta rodzina. Najbardziej deklarowano brak pieniędzy na środki czystości i higienę osobistą.

Od października '97 jedynie nieznacznie zwiększył się krąg rodzin nie odczuwających żadnych trudności w zaspokojeniu potrzeb, choć z dłuższej perspektywy czasowej odnotowujemy wyraźniejsze powiększanie się grupy nie odczuwającej deprivacji. Od poprzedniego pomiaru prawie nie zmieniła się liczba gospodarstw domowych, które doświadczyły deprivacji potrzeb w większości wymienionych dziedzin. Niepokoi wzrost odsetka gospodarstw, w których brakowało pieniędzy na żywność.

Odczuwanie braku funduszy w budżecie domowym jest zjawiskiem niemal powszechnym. Tylko co ósme gospodarstwo domowe nie musiało w ostatnim miesiącu radzić sobie w jakiś sposób z kłopotami finansowymi. Ponad trzy czwarte ankietowanych starało się jak najmniej wydawać albo rezygnowało z zaspokojenia niektórych potrzeb. Ponad jedna czwarta musiała prosić o pomoc rodzinę, a prawie jedna czwarta - sięgać do oszczędności, zaciągać pożyczkę lub podejmować dodatkowe prace zarobkowe. Co dziesiąte gospodarstwo domowe skorzystało z pomocy różnych instytucji.

Opracował

Włodzimierz DERCZYŃSKI

A N E K S

Tabela 1. Poziom niezaspokojenia potrzeb w dziedzinach: żywnienie, ubranie, higiena, zdrowie, kształcenie, kultura.
 1 - Wszystkie potrzeby zaspokojone; 2 - Jedna potrzeba niezaspokojona; 3 - Dwie potrzeby niezaspokojone;
 4 - Trzy potrzeby niezaspokojone; 5 - Cztery potrzeby niezaspokojone; 6 - Pięć potrzeb niezaspokojonych;
 7 - Wszystkie potrzeby niezaspokojone

(%)

	1	2	3	4	5	6	7	Liczba osób
Ogółem	39	14	12	11	11	7	6	1065
Płeć								
Mężczyźni	44	12	11	12	9	6	6	505
Kobiety	34	16	13	11	12	7	6	560
Wiek								
18-24 lat	44	14	18	9	5	4	5	152
25-34	42	13	18	8	8	7	3	187
35-44	45	12	7	10	11	9	7	219
45-54	35	13	9	11	16	8	8	199
55-64	32	19	7	14	12	8	8	135
65 lat i więcej	32	15	13	18	12	4	6	172
Miejsce zamieszkania								
Wieś	31	12	14	13	12	10	8	392
Miało do 20 tys.	42	13	12	9	10	8	8	128
20 - 100 tys.	43	16	9	9	13	6	5	223
101 - 500 tys.	40	18	10	14	10	3	5	196
501 tys. i więcej mieszk.	50	12	13	11	5	4	5	125
Wykształcenie								
Podstawowe	24	13	13	15	14	10	11	325
Zasadnicze zawodowe	39	12	13	11	11	9	5	309
Średnie	46	17	12	11	8	3	4	344
Wyższe	68	14	7	5	4	2	0	87
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier., inteligencja	70	12	9	5	2	3	0	67
Prac.umysł.niż.szczebła	49	25	9	3	6	4	4	102
Pracownicy fiz.- umysł.	51	12	9	13	9	1	4	97
Robotnicy wykwalifikowani	41	15	16	9	10	7	2	104
Robotnicy niewykwalifik.	20	9	24	8	21	17	2	52
Rolnicy	32	7	27	7	11	2	14	53
Pracujący na własny rach.	75	9	0	6	5	3	2	43
Bierni zawodowo								
Renciści	25	10	8	14	19	13	11	130
Emeryci	34	18	10	18	9	6	4	212
Uczniowie i studenci	41	13	19	11	7	3	6	72
Bezrobotni	15	9	12	18	16	15	15	87
Gospodynie domowe i inni	37	15	10	8	9	8	13	46
Pracuje w:								
sferze budżetowej	52	13	12	6	11	5	2	98
sekt. państw., publicznym	46	14	11	7	10	7	6	132
sp. właśc. pryw. i państwa	41	17	8	11	11	10	2	79
sekt. pryw. poza rolnict.	53	16	12	6	7	4	2	192
prywatnym gosp. rolnym	35	6	26	8	11	3	10	60
Dochody na jedną osobę								
Do 275 zł	14	11	16	11	19	15	14	225
276 - 399	24	11	19	14	15	12	4	156
400 - 549	40	22	9	14	9	3	3	214
550 - 799	48	18	10	14	7	2	1	139
Powyżej 799 zł	74	9	7	4	6	0	0	111
Ocena własnych war. mater. żyte								
Średnie	11	9	16	16	20	15	12	375
Dobre	42	18	13	11	8	3	4	457
Dobre	78	12	3	5	1	0	1	232
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	35	16	5	17	9	3	15	64
Raz w tygodniu	42	14	11	12	11	6	5	592
Kilka razy w miesiącu	32	14	16	9	14	10	5	157
Kilka razy w roku	37	13	15	8	11	11	5	164
W ogóle nie uczestniczy	37	15	12	15	8	5	9	88
Poglądy polityczne								
Lewica	33	16	11	12	14	11	3	262
Centrum	41	12	12	13	11	5	6	288
Prawica	49	15	10	9	7	4	6	255
Trudno powiedzieć	32	12	15	12	11	8	10	259

Tabela 2. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzało się Panu(i) lub w Pana(i) gospodarstwie domowym, że nie starczyło pieniędzy na: 1 - zakup żywności; 2 - zakup ubrania, butów; 3 - wydatki związane z leczeniem; 4 - wydatki związane z nauką, kształceniem; 5 - zakup środków czystości, wydatki na higienę osobistą; 6 - wydatki związane z życiem kulturalnym (zakup książek, czasopism, biletów do teatru, na koncert) (%)

	1	2	3	4	5	6	Liczba osób
Ogółem	32	43	36	18	17	39	1065
Płeć							
Mężczyźni	31	40	34	20	16	34	505
Kobiety	34	46	39	17	17	44	560
Wiek							
18-24 lat	17	39	26	21	11	34	152
25-34	29	37	26	17	13	39	187
35-44	35	44	30	20	16	38	219
45-54	41	49	41	25	16	45	199
55-64	40	45	45	15	23	40	135
65 lat i więcej	29	44	51	11	24	39	172
Miejsce zamieszkania							
Wieś	39	51	45	25	22	42	392
Miasto do 20 tys.	31	43	36	14	20	42	128
20 - 100 tys.	32	37	34	16	13	37	223
101 - 500 tys.	30	39	29	17	13	37	196
501 tys. i więcej mieszk.	19	34	26	11	11	36	125
Wykształcenie							
Podstawowe	47	56	55	23	30	45	325
Zasadnicze zawodowe	35	46	34	20	14	42	309
Średnie	22	33	27	16	10	36	344
Wyższe	9	20	11	7	3	20	87
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	12	17	4	10	3	20	67
Prac. umysł. niż. szczebla	15	28	20	16	9	33	102
Pracownicy fiz.- umysł.	23	34	24	15	11	31	97
Robotnicy wykwalifikowani	33	41	23	19	9	36	104
Robotnicy niewykwalifik.	49	63	40	28	17	62	52
Rolnicy	44	57	40	26	20	34	53
Pracujący na własny rach.	13	19	19	8	2	16	43
Bierni zawodowo							
Renciści	53	58	57	23	29	53	130
Emeryci	30	40	47	10	20	37	212
Uczniowie i studenci	13	41	29	33	10	38	72
Bezrobotni	63	68	61	31	32	59	87
Gospodynie domowe i inni	34	47	42	14	28	46	46
Dochody na jedną osobę							
Do 275 zł	59	71	57	35	30	59	225
276 - 399	45	56	42	24	23	48	156
400 - 549	26	33	34	12	12	35	214
550 - 799	17	32	31	9	7	29	139
Powyżej 799 zł	5	15	13	9	3	16	111
Ocena własnych war. mater.							
Złe	59	73	60	30	34	61	375
Średnie	25	35	32	15	11	34	457
Dobre	5	10	7	5	2	14	232
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	37	50	35	19	28	50	64
Raz w tygodniu	29	38	36	16	15	38	592
Kilka razy w miesiącu	40	50	39	23	16	42	157
Kilka razy w roku	34	49	34	22	19	40	164
W ogóle nie uczestniczy	31	45	41	21	16	34	88
Poglądy polityczne							
Lewica	34	48	40	22	17	43	262
Centrum	33	39	36	15	14	42	288
Prawica	24	33	28	16	11	32	255
Trudno powiedzieć	38	53	42	20	26	41	259

Tabela 3. Czy w poprzednim miesiącu, tzn. w lutym, Pan(i) i Pana(i) gospodarstwo domowe było zmuszone, czy też nie, ze względu na sytuację finansową: 1 - starać się jak najmniej wydawać, ograniczać wydatki; 2 - podejmować dodatkowe prace zarobkowe; 3 - sięgać do oszczędności gotówkowych; 4 - zaciągać pożyczkę; 5 - zwracać się o pomoc do różnych instytucji; 6 - prosić o pomoc rodzinę, krewnych; 7 - rezygnować z wydatków na niektóre cele; 8 - Nie było zmuszone (%)

	1	2	3	4	5	6	7	8	Liczba osób
Ogółem	78	24	22	24	10	26	77	12	1065
Płeć									
Mężczyźni	79	28	24	25	9	24	76	11	505
Kobiety	78	21	21	24	11	28	78	13	560
Wiek									
18-24 lat	76	30	29	25	11	28	80	11	152
25-34	76	28	22	25	9	26	76	15	187
35-44	75	26	21	29	14	33	73	16	219
45-54	83	31	24	32	9	29	79	9	199
55-64	84	19	24	23	7	19	80	6	135
65 lat i więcej	78	10	16	9	10	20	75	14	172
Miejsce zamieszkania									
Wieś	86	27	20	27	13	26	82	7	392
Miasto do 20 tys.	80	22	22	30	6	25	72	9	128
20 - 100 tys.	75	23	27	23	9	30	75	15	223
101 - 500 tys.	75	24	21	23	11	28	74	15	196
501 tys. i więcej mieszk.	63	19	24	14	6	17	72	24	125
Wykształcenie									
Podstawowe	88	21	19	27	17	34	82	6	325
Zasadnicze zawodowe	84	30	22	24	13	28	80	6	309
Średnie	72	22	26	23	4	28	74	17	344
Wyższe	50	23	23	21	2	17	53	39	87
Grupa społ.-zaw. pracujący									
Kadra kier. i inteligencja	51	26	23	21	2	21	59	31	67
Prac. umysł. niż. szczebla	60	15	29	29	5	19	67	29	102
Pracownicy fiz.- umysł.	76	26	26	23	9	21	74	11	97
Robotnicy wykwalifikowani	87	24	23	26	5	27	81	5	104
Robotnicy niewykwalifik.	78	39	18	44	24	30	77	15	52
Rolnicy	90	28	19	36	3	28	78	3	53
Pracujący na własny rach.	64	15	16	12	2	19	57	24	43
Bierni zawodowo									
Renciści	85	21	20	23	17	29	86	5	130
Emeryci	79	15	19	14	7	17	76	12	212
Uczniowie i studenci	82	29	29	24	10	32	83	7	72
Bezrobotni	93	45	23	39	25	58	88	6	87
Gospodynie domowe i inni	94	31	23	17	17	24	84	4	46
Dochody na jedną osobę									
Do 275 zł	94	35	18	39	24	39	89	2	225
276 - 399	88	22	19	30	12	37	80	7	156
400 - 549	78	23	26	22	6	18	74	9	214
550 - 799	72	15	31	19	5	20	81	13	139
Powyżej 799 zł	48	20	24	13	1	13	55	33	111
Ocena własnych war. mater.									
Złe	95	33	16	36	23	44	90	2	375
Średnie	81	22	26	20	4	20	77	10	457
Dobre	47	14	26	13	2	11	54	34	232
Udział w prakt. religijnych									
Kilka razy w tygodniu	82	26	26	33	10	25	75	13	64
Raz w tygodniu	79	23	24	24	9	25	78	12	592
Kilka razy w miesiącu	84	27	20	26	11	28	82	8	157
Kilka razy w roku	72	24	17	19	16	31	66	18	164
W ogóle nie uczestniczy	76	26	22	29	10	22	81	11	88
Poglądy polityczne									
Lewica	84	29	25	25	12	31	81	9	262
Centrum	76	21	26	24	13	24	76	13	288
Prawica	71	27	24	22	5	21	69	17	255
Trudno powiedzieć	84	20	14	27	11	30	81	9	259

Tabela 4. Liczba stosowanych sposobów radzenia sobie z trudnościami finansowymi spośród 7 wymienionych w kwestionariuszu

	(%)				
	Nie musiano stosować żadnych sposobów	Jeden sposób	Dwa-trzy sposoby	Cztery-siedem sposobów	Liczba osób
Ogółem	12	9	50	29	1065
Płeć					
Mężczyźni	11	11	49	29	505
Kobiety	13	8	50	28	560
Wiek					
18-24 lat	11	7	51	31	152
25-34	15	9	47	29	187
35-44	16	9	41	35	219
45-54	9	8	50	32	199
55-64	6	12	60	22	135
65 lat i więcej	14	12	54	19	172
Miejsce zamieszkania					
Wieś	7	9	52	32	392
Miasto do 20 tys.	9	10	55	25	128
20 - 100 tys.	15	7	49	29	223
101 - 500 tys.	15	11	46	29	196
501 tys.i więcej mieszk.	24	11	44	20	125
Wysztalcenie					
Podstawowe	6	9	52	33	325
Zasadnicze zawodowe	6	10	50	33	309
Średnie	17	9	53	22	344
Wyższe	39	10	27	24	87
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	31	15	30	24	67
Prac. umysł. niż. szczebla	29	3	42	26	102
Pracownicy fiz.- umysł.	11	9	57	23	97
Robotnicy wykwalifikowani	5	9	62	24	104
Robotnicy niewykwalifik.	15	3	40	42	52
Rolnicy	3	14	44	39	53
Pracujący na własny rach.	24	22	36	18	43
Bierni zawodowo					
Renciści	5	13	53	30	130
Emeryci	12	11	59	17	212
Uczniowie i studenci	7	9	52	32	72
Bezrobotni	6	2	27	65	87
Gospodynie domowe i inni	4	2	68	26	46
Pracuje w:					
sferze budżetowej	20	7	40	33	98
sekt. państw., publicznym	12	6	55	28	132
sp. właśc. pryw. i państwa	15	12	48	26	79
sekt. pryw. poza rolnict.	21	10	47	21	192
prywatnym gosp. rolnym	3	12	45	40	60
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	2	5	46	46	225
276 - 399	7	7	54	31	156
400 - 549	9	14	54	22	214
550 - 799	13	10	56	20	139
Powyżej 799 zł	33	16	34	17	111
Ocena własnych war. mater.					
Złe	2	4	49	45	375
Średnie	10	12	56	23	457
Dobre	34	14	38	14	232
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	13	8	47	32	64
Raz w tygodniu	12	9	52	27	592
Kilka razy w miesiącu	8	9	55	29	157
Kilka razy w roku	18	10	44	28	164
W ogóle nie uczestniczy	11	15	37	38	88
Poglądy polityczne					
Lewica	9	8	48	35	262
Centrum	13	10	50	27	288
Prawica	17	12	47	24	255
Trudno powiedzieć	9	8	54	29	259